

4.Трекер для станка. *Forbes*. URL: <http://www.forbes.ru/tehnologii/337091-treker-dlya-stanka-kogda-v-rossiyu-pridet-promyshlennyu-internet-veshchey> (дата звернення: 01.12.2020).

5. Світовий досвід і перспективи розвитку індустріального (промислового) Інтернету речей в Росії. CRN. URL: <https://www.crn.ru/news/detail.php?ID=113441> (дата звернення: 02.12.2020).

6. Мачей Кранц. Інтернет вещей: новая технологическая революция. Москва, 2018. 182 с.

7. Амоша О.І., Нікіфорова В.А. Розвиток металургійної смарт-промисловості: світовий досвід та уроки для України. *Економіка України*, 2019. №9-10. С.3-23.

Пінчук В. І., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Науковий керівник – **Шевченко О. М.**, к.е.н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПРАВОВА КУЛЬТУРА В ЗАПОВНЕННІ Е-ДЕКЛАРАЦІЙ ДЕРЖАВНИМИ СЛУЖБОВЦЯМИ

Одним із найефективніших засобів для запобігання корупції є механізм декларування активів посадовців, існування та реалізація якого в Україні зараз стоїть під питанням.

Декларування статків державних та місцевих посадовців – це не новація в українській правовій системі. Е-система декларування працює на офіційному вебсайті Національного агентства з питань запобігання корупції з 2016 року. Дані декларацій, за виключенням персональних, відповідно до чинного законодавства, були опубліковані для перегляду. Публічне декларування статків є одним з дієвих антикорупційних інструментів. Це підтверджується численною міжнародною практикою.

Декларування допомагає виявляти факти незаконного збагачення державними службовцями, а ще такий інструмент надає можливість визначати конфлікти інтересів чиновників.

Згідно з даними Світового банку, приблизно 150 країн вже користуються таким інструментом і запровадили чіткі вимоги щодо декларування.

Публічність декларування полегшує моніторинг громадянського суспільства та медіа, які можуть легко оперувати даними для допомоги антикорупційним інституціям ефективніше боротись з корупцією[5].

Станом на день ухвалення Закону України “Про запобігання корупції” корупція була в переліку основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві. Зокрема, так було визначено в статті 7 Закону України “Про основи національної безпеки України”[4].

Тому будь-які можливі обмеження прав і свобод, які може спричинити система декларування, спричиняється в інтересах національної безпеки, як це передбачено Конституцією України.

Норми, які намагаються оскаржити депутати, ґрунтуються на принципах регулювання антикорупційної діяльності, що містяться в актах міжнародного права — ратифікованих Україною Цивільній конвенції про боротьбу з корупцією 1999 року, Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією 1999 року, Конвенції Організації Об’єднаних Націй 2003 року.

Покладення на особу, яка уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, обов’язку з декларування відповідно до Закону України “Про запобігання

корупції” не може розглядатись як втручання у приватне (особисте) та сімейне життя цієї особи.

Водночас НАЗК у разі виявлення за результатами повної перевірки декларації ознак необґрунтованості активів може запитати у декларанта письмові пояснення, але в цій ситуації відповідний працівник НАЗК, який отримає такі дані і незаконно розголосить їх, буде потенційно нести відповідальність за статтею 145 Кримінального Кодексу України “Незаконне розголошення лікарської таємниці”[2].

Законом враховано те, що на членів сім’ї суб’єкта декларування неможливо покласти обов’язок надавати відомості про свої правочини, витрати тощо. Разом з тим, Закон України “Про запобігання корупції” покладає обов’язок отримати цю інформацію саме на декларанта.

У випадку відмови члена сім’ї надати потрібну інформацію про статки, декларант може подавати декларацію без такої інформації. Обрання такої позначки не призводить до кримінальної відповідальності декларанта. НАЗК надало офіційну позицію з цього питання, що якщо член сім’ї відмовився надати таку інформацію, але ця інформація відома суб’єкту декларування або може бути ним отримана з офіційних джерел (наприклад, правостановлюючі документи, відповідні державні реєстри), то суб’єкт декларування повинен відобразити у декларації всю відому йому інформацію (п. 34 Роз’яснення).

Водночас встановлені межі настання кримінальної відповідальності за зазначення недостовірних даних в декларації: якщо такі відомості відрізняються від достовірних на 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Тобто, для настання кримінальної відповідальності декларант має приховати з декларації еквівалент норм прожиткових мінімумів 250 працездатних громадян України. Вважаємо такі дії суспільно небезпечними та такими, що потребують збереження криміналізації.

Тим паче, що за декларування завідомо недостовірних відомостей та умисне неподання декларації може застосовуватись дисциплінарна, адміністративна, а при досягненні раніше згаданих меж – кримінальна відповідальність. Декларування статків посадовців – це ефективний інструмент відстеження майнового стану осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування з тим, щоб запобігти їх незаконному збагаченню та вчиненню посадових злочинів [6].

Декларування завідомо недостовірних відомостей та умисного неподання декларації порушує передбачені Законом України “Про запобігання корупції” приписи, таким чином ставлячи під загрозу ефективне функціонування системи фінансового контролю, що унеможливує дієву боротьбу з корупцією в Україні, яка визнана на офіційному рівні загрозою національній безпеці.

До прикладу, у Китаї всі державні службовці зобов’язані подавати інформацію про свої та сімейні доходи й витрати щороку. А не так давно для китайських чиновників запровадили ще одне правило: їх зобов’язали декларувати свої активи за кордоном, у тому числі й нерухомість (це ж стосується і їхніх близьких родичів).

У Сінгапурі, який багато українських політиків вважають еталоном з антикорупційної точки зору, держслужбовці вже 68 років надають дані про свої видатки, а кожні пів року декларують свої доходи, а також доходи своєї сім’ї. Цікаво, що отримувачем інформації про доходи міністрів є не спеціальне антикорупційне бюро чи агенція, а прем’єр-міністр.

Молдова та Румунія не вимагають декларування витрат, а от Литва дозволяє не публікувати готівкові кошти держслужбовців. Казахстан та Узбекистан дозволяють не декларувати подарунки.

Данія та Сполучені Штати декларують лише доходи чиновників. А у Канаді, Швеції та Норвегії декларування є обов’язковим для всіх громадян без винятків.

Швеція, Норвегія та Данія відрізняються тим, що найбільший наголос у сфері боротьби з корупцією робиться не на санкціях, а на заохоченні до етичної поведінки і доброчесності державних службовців і, на диво, такий підхід дуже добре працює в цих країнах.

Цікавим фактом є те, що кримінальна відповідальність за виявлення фактів незаконного збагачення передбачена у конституціях деяких країн, і однією з таких є стаття 109 Конституції Мексики. Втім деяку інформацію державні службовці можуть відмовитися демонструвати публічно, а представники законодавчої та судової влади взагалі мають отримати письмовий лист з проханням про відкриття інформації повністю чи частково[5].

Наше законодавство багато в чому збігалось із закордонними практиками в підході до публічного доступу до інформації про майновий стан, що викладена в деклараціях.

Якщо спробувати віднести Україну до певного континенту відповідно до типів покарань за недостовірне декларування, то частково ми були подібні до інших європейських країн. Хоча з іншого боку в нашому законодавстві були прописані й деякі азійські практики боротьби з незаконним збагаченням та брехнею в деклараціях.

Наявність електронної системи декларування та комплексної процедури перевірки таких декларацій була ознакою прогресивності України у сфері боротьби з корупцією. І після “того самого” рішення КСУ нам потрібно повернутися на цей жаданий шлях прогресу.

Список використаних джерел

1. EUACI відзначає Міжнародний день боротьби з корупцією та вітає зусилля антикорупційних органів в Україні URL: <https://euaci.eu/ua/news/the-euaci-celebrates-the-international-anti-corruption-day-and-welcomes-the-efforts-of-anti-corruption-agencies-in-ukraine>.

2. Perezavantazhenня НАЗК. Нова антикорупційна стратегія держави і роль у ній Нацагентства з питань запобігання корупції // LexInform. – 2021. URL: <https://lexinform.com.ua/v-ukraini/perezavantazhennya-nazk-nova-antykoruptsiijna-strategiya-derzhavy-i-rol-u-nij-natsagentstva-z-pytan-zapobigannya-koruptsiyi/>.

3. Глава держави закликає Верховну Раду якнайшвидше затвердити Антикорупційну стратегію на 2020-2024 роки // ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ Офіційне інтернет-представництво. – 2021. – URL: <https://www.president.gov.ua/news/glava-derzhavi-zaklikaye-verhovnu-radu-yaknajshvidshe-zatver-64061>.

4. Про запобігання корупції : Закону України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

5. Як декларуються чиновники у світі [Електронний ресурс] // Трансперенсі Інтернешнл Україна. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://ti-ukraine.org/news/yak-deklaruyutsya-chynovnyky-u-sviti/>.

6. Чи конституційне декларування держслужбовців: аналіз подання в ксу [Електронний ресурс] // Трансперенсі Інтернешнл Україна. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://ti-ukraine.org/news/chy-konstytutsijne-deklaruvannya-derzhsluzhbovtziv-analiz-podannya-v-ksu>.